

y són començades», 1387, CaCandi, *MiscHiCat.* 1, 258; 1460, val., *CongrHCORAr.* IV, 489]; 'passa, malaltia que s'estén amb rapidesa en una població, i després desapareix o minva considerablement', Fontserè, *CiFiNat.*, gloss., pres del gr. *ἐπιδημέω* 'resideixo en un lloc en qualitat d'estranger, m'hi estableixo'; *epidemic* [1803, Belv.] abans *epidemia* [doc. de 1387; B. Metge]; *epidemiatic*. *Endèmic* [1839, Lab.], derivat de *ἐνδημέω* 'jo visc o habito permanentment a...'; segons el model de *epidèmic*; *endèmia*. També s'ha usat algunes vegades *pandèmia*.

Demolició, demolidor, demolir, V. *mola Demoniac, demono-, demonolatria, demonomància*, V. *dimoni* *Demor, demora, demorança, demorar*, V. *mor* *Demostració, demostrança, demostrar, demostratiu*, V. *mostrar* *Demòtic, V. democràcia Dempeus*, V. *peu* *Demudar, -dat*, V. *mudar* *Dena*. V. *deu*

No crec que existeixi l'hapax *denadar* (es deu haver de separar de *nadant* en Muntaner, cf. les construccions de *volantes, de corrents, en nadant d'en peus*, etc.); a penes es pot dir que existeixi un *denatare* en llatí, i té un altre significat.

Denant, denantament, denantar, denantdit, denantera, V. *abans* *Denari*, V. *deu* i *diner* *Denarit*, V. *desnerit* (NEGRE) *Dènav*, V. *dinou* (DEU) *Dende*, V. *des*

DENDRO-, element inicial de compostos i derivats savis, pres del gr. *δένδρον* 'arbre'. *Dendrita* [Lab. 1839]; *dendritic*, *dendritiforme*. *Dendrometre* [Lab. 1839]. *Dendrófag* [1868, *SLitCosta*]. *Dendrografia* [id.].

Denegació, denegar, denegatori, V. *negar* *Denejament, denejar, denejatiu*, V. *net* *Dener*, V. *deu* *Denerit*, V. *desnerit* (NEGRE) *Dengós*, V. *dengue*

DENGUE, V. DCEC (DENGUE). De les formes catalanes d'aquest mot de creació expressiva, dóna informació suficient *AlcM*, s.v. *dengue, dengle, dengós, denguera; dingo-dango, dengalendenga; dèndel*, aquets últims, en relació amb els que tracto allí II, 124b15, b11.

Dènia, el que en diu de l'origen *AlcM* «la forma aràbiga era una deformació del nom llatí DIANIUM --- evolució de --- DINIUM, d'origen ibèric», com que DIANIUM hauria donat **Ganij* o almenys **Génj* o **Jénjo* en àrab o mossàrab, és versemblant que calgui rectificar-ho en: «àrab *Dèniya* < pre-romà DINIU > ll. DIANIUM (aquest, etimologia popular llatina per influència del tònem ll. DIANA)». Cf. el nom de *La Jana* i el de *Yanna* (> *Anna*), topònims valencians que aquests sí que provenen del ll. DIANA; i veg. *EntreDL* I, 48n.

Denigració, denigrador, denigrant, denigrar, denigratiu, V. *negre* *Denominació, denominador, deno-*

minar, denominatiu, V. *nom* *Denotar*, V. *nota* *Denou* núm., V. *deu*; 'accident', V. *nou* *Dens*, V. *desar* *Densians*, V. *d'ençà (ça, EST)* *Densimetre, densitat*, V. *desar*

DENT, del ll. DENS, DĒNTIS, id. □ 1.ª doc.: S. XIII, Llull, *Consolat, Costums de Tortosa*.

I des del principi apareix com a femení: «Membre tolt, o *dens* perdudes», *CostTort.* (Ol., 380); «la volp dix al senglar que ell no havia mas dues *dents* --- e que lo leó avia moltes *dens* e moltes unges ---», Llull (*Blanq.*, *NCl.* I, 268.13, 14); l'*InoLC* recull bastants testimonis rossellonesos medievals, tots femenins, entre ells «que negú --- no gaus --- metre neguna *dent* a neguna bèstia que vena a masell [MACELLUM]», a. 1351, i llatinitzat «duabus *dentibus*» ja 1324; «los labis tenia vermells com a coral, e les *dents* molt blanques, menudes e spesses, que parien de cristall», «lo alà donà dos o tres salts e cuytà tant com pogué, e ab les *dents* pres la spasa e apartà-la un tros luny», JoMartorell (*Ag.* II, 28; I, 185).

El ll. DENS era masculí i com a tal s'ha mantingut a la major part de les llengües i dialectes romànics: amb caràcter general en els dominis castellà i gallegoportuguès, amb caràcter molt preponderant a Itàlia, i també, però no tant, en llengua d'oc; mentre que en francès ha dominat francament el femení, canvi que enlloc no ha tingut un abast tan general com en la nostra llengua. En llengua d'oïl hi va haver molta fluctuació a l'Edat Mitjana, i en la llengua més antiga els dos gèneres estan bastant equilibrats, però ja trobem el femení en Marie de France (tant en els *Lais* com en l'*Espurgatoire*), en bastants textos medievals diversos i ja en la *Chanson de Roland*, a l'espasa de l'heroi «en l'orie pont asez i de reliques: / la *dent* saint Piedre e del sanc Basillie» (v. 2346, que no veig raons fermes per esmenar com voldrien alguns). A Itàlia bé podem dir que el masculí *il dente* és ben general, car allí no és femení (com subratlla Rohlfs, *Hist. It. Gr.* II, 92) més que en valdès (que és dialecte occità i no italià) i en sard en sempre s'ha dit *una dènte* (MLWagner, *ARom.* XIX, 7).¹ En llengua d'oc hi ha varietat dialectal en aquest punt, amb femení en parlars de l'Est, i amb una distribució complicada en els Pirineus: hi ha femení en parlars llenguadocians del Sud: a Vingrau, arran del ross., 1960; a Foix i en el Coserans (Rohlfs, *Le Gc.*, 119), però en aranès és masculí, a totes les zones de la vall i en algunes de veïnes, si bé el femení reapareix més a Ponent, almenys en bearnès (Lespy) i a les Landes (Millardet, *Atlas*, 129). En la nostra llengua hi ha hagut excepcions; bastant extraordinàries ja des de la llengua antiga, on solament en tinc notícia en la Farmacologia publicada per Menhardt: «[herba] bona a fer los *dens* blanchs» (*AORBB* III, 260) i en el *Tresor dels Pobres* (cita en *AlcM*), obres del S. XIV. Avui el femení s'estén a tot el domini lingüístic, fins a les Illes, el País Valencià i els Pirineus: encara a l'extrem NE. rossellonès (Salses, etc.), en el Capcir (*lax dèns*, Formiguera, 1960), i enfront del masculí aranès hi ha fe-